

LO CATALANISTA

Setmanari defensor dels interessos morals y materials de Catalunya

La correspondencia al Director.—Los originals no 's tornan

DIRECCIÓ, REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ
Carrer de Mados, núm. 31 y 35
SABADELL

PREUS DE SUSCRIPCIÓ
Sabadell 2 rals al mes
Fora 8 » trimestre.
Un número sol. 1 »
Anuncis á preus convencionals.

ORIGEN Y CREXENSA DEL REGIONALISME NAVARRO

Exhortació als catalans

*Conferencia donada per D. Artur Campion en la «Lliga de Catalunya»
la nit del 3 de Juny*

I

Senyors: Vinch á cumplir la promesa que dias arrera vaig fervos d'ocuparme en lo regionalisme de Navarra. Lo meu propòsit primitiu era d'exposar sucintament l'origen y extensió d'eix moviment literari-polítich en un discurs oral; mes, com que 'm pertoca aludir al menys á fets en que tingui ma part, no vull que 'ls enemichs, que també en la meva terra combaten al Regionalisme, pugan creurer ó sospitar que, prevalgut de la vostra ignorancia d'aquells fets, vos he pintat las cosas á mon albir. Las paraulas volan, la escriptura permaneceix: escritas quedarán mas narracions y mos judicis, y aquest procedir, en la present ocasió, me sembla mes propi de la gravetat catalana y de la enteresa navarra.

He de parlar de Regionalisme, ab motiu de darvos á coneixer á nn gran poeta navarro, al amich de ma infantesa, al germá de l'ánima, Hermili de Olóriz. També en la meva terra, com en la vostra, las reivindicacions políticas foren anunciadas y previngudas per los clarins d'or de la poesia! Dó inestimable de la Providencia, 'l que vosaltres y nosaltres hem rebut d'ella! contar ab poetas quin alé soberá arrencá á la vibrant trompeta, clamors capassos de desvetllar als morts: que morts son los que no senten l'amor á la pátria.

Lo P. Isla, en cert llibre famós que escrigué per burlarse de las cosas de Navarra, digué—y es la única proposició seria estampada en sa obra

—que 'ls navarros, després de Jesús Sagramentat, lo que mes estiman y veneran en lo mon, son los seus furs y llibertats. Si hagués escrit lo cáustich religiós vinticinch ó trenta anys més tart, aquesta frase, pel que toca als furs y llibertats, no hauria caygut de la seva ploma; perque l' amor y reverencia de mos paysans anavan, allavoras, per altres viarans.

La primera y major expoliació que sofri l' esperit nacional navarro, fou deguda á la guerra de la Independencia. Pochs anys abans, ab tot y que s' anava filtrant en las classes altas de la societat l' esperit filosófic, generador de la revolució francesa, ab sos drets naturals y de la sobe­ rania de la nació, vivia encara present en totas las conciencias lo concepte de que Navarra era *un regne apart, disiint dels demés en lleys y jurisdicció* y unit federativament á Castella pel vincle personal del monarca, ab pactes y contractes solemnes d' incorporació que garantia la santetat del jurament dels reys tots de Castella: las Corts de Pamplona del any 1794, en lo ple de la guerra ab França, hagueren d' autorisar als naturals del Regne quins batallons estavan incorporats en l' exércit espanyol, per que si volían, quan una acció 's comensés, dins del territori navarro, pogues­ sen sortir fora d' ell á acabarla: aquest fet diu mellor que cap altre quan persuadit tothom estava de que Navarra era una nació unida á una altra Nació.

Pero la guerra de la Independencia modificá fundament aquest estat mental y emocional; Navarra fou invadida per las host napoleónicas igual que 'ls demés territoris d' Espanya; la Diputació del regne, en mitj d' un cercle de bayonetas extranjeras, tingué pit per declarar la guerra al tirá; s' armaren partidas, s' organisaren després batallons que lo mateix lluy­ tavan á Navarra, com á Aragó y á Castella: de fet va arrunarse l' edifici foral, puig que imperavan directa encar que intermitentment las autori­ tats centrals y altres de formació revolucionaria expontánea, y ningú 's preguntava si una disposició era contrafur, sino si era ó semblava patrió­ tica; se barrejaren los naturals del regne navarro ab los de altres regnes, y aquella gran conflagació, ab la comunitat d' interessos, perills y aspi­ racions, provocá 'l predomini de la tendencia *nacional* sobre la tendencia *local* orientant per los organismes centrals l' esperit públich, persuadintlo de que existian negocis de major importancia que 'ls negocis navarros y que, fins aquestos, no era ja possible plantejarlos y resóldrels separada­ ment dels generals.

Las deplorables lluytas civils que importá l' entronisament del llibe­ ralisme, aumentaren la grossor y la forsa d' aquesta corrent. Navarra es­ tigué representada en las Corts de Cádiz per diputats en quin nombra­ ment no intervingué 'l pais, per virtut de las escandalosas prerrogativas que en aquesta materia s' atribuí la Regencia; eixos diputats, mes que

fos ab poch vigor y fermesa, adoptaren la mateixa actitud que havian guardat llurs predecessors en las pseudo-Corts de Bayona; defensar l'*statu quo* constitucional de Navarra. Mes, las Corts de Cádiz no prengueren en compte una *pro formula*, ni tampoch s' haurian detingut devant de rahons mellor concertadas, ni d' actituds mes resoltas; lo vent liviá de las teorías ginebrinas, omplia 'ls cervells gargots d' aquells bons senyors que ordenaren als espanyols que fossen «justos y benéfichs,» y la colla sinistra de demagogos que comunicava 'l moviment als ilusos, als cobarts y als imbécils, era incapás de respectar drets històrichs y tradicionals, de la mateixa manera que 'ls constituyents francesos havian arrencat de soca-arrel los de la Baixa Navarra, idéntichs, en un tot, als nostres. Las Corts de Cádiz inauguráren la inacabable tanda de las mentidas parlamentarias, exaltant en lo preámbul de llur constitució de paper, los furs y lleys de Navarra y abolintlos en l' articulat de ella: al cap de vall, senyors, malifeta absolutament digne de legisladors sobrevinguts que ingressaren en la Revolució per la porta del perjuri.

La obra de Cádiz fou objecte d' universal disgust á Navarra; quan Ferran VII retorná de França, los germáns Elio, generals abdos, presentáren al monarca una exposició firmada pel cos provincial demanant lo restabliment dels furs. Va restablirlos lo rey, y las venerandas lleys estigueren en vigor fins al vergonyós pronunciament de Riego en Cabezas de San Juan. En aquets anys ocorregué un fet important per Navarra; lo general Espoz y Mina, guerriller ardit, pero home tosch, crudel, envejós, y venjatiu, quin mausoleu es afront del noble claustre gòtich de la Catedral de Pamplona, axecat providencialment allá, sens dupte, per fer patent als ulls de tothom, la infamia del idol y la ceguera de la passions politicas; lo general Espoz y Mina, dich, per no haver sigut nombrat virey, se declará francament lliberal y lliberal exaltat. Son exemple s' encomaná á molts dels seus companys d' armas y á personas que en ell adoravan á un héroe de la independència. Desde aquell dia hi hagué á Navarra un núcleo de liberals á la espanyola, es dir, centralistas y unitaris, y en grau tant més exaltat quant eran menys nombrosos y apreciats; minoria tiránica que tenia necessitat del aussili ultra ibèrich per imposar á sos conciutadans lo triomf d' unas ideas per ells aborridas.

Lo segon período constitucional exacerba l' horror de Navarra al lliberalisme; se constituí altre partit espanyol, lo partit realista, encar que ab ayres, deixos y regust de regionalisme; al oir lo nom de Riego, la gent se sentia presa d' una especie d' ira epilèptica, s' hagué de prohibir de R. O. las exclamacions y viscas al general; ab tot, no 's lográ evitar colissions, entre las que mereix recordarse, la del dia de Sant Joseph del any 1822 á Pamplona, ahont lo poble y la milícia urbana atacaren al Regiment *Imperial Alejandro*, de molt exaltat esperit revolucionari, empay-

tantlo despiadadament fins á dins de la iglesia de Sant Serni. La agitació anà creixent sens parar, alentada per las novas referents á la actitud de França; per fi lo pays va aixecarse, y l' alçament fou terrible; fins las valls més quietas del Pirineu y altres que avuy tenen anomenada ben merescuda de lliberals, se sublevaren ab llurs capelláns al davant; solament lo *Baztan* defensá ab armas no forasteras ni llogadas lo régimen constitucional. Lo crit dels sublevats era «Religió, Rey, y Furs.» Apenas la entrada dels cent mil fiels de Sant Lluís, feu passar l' Ebre á las tropas lliberals ab qui sostingueren brillant y empenyada lluyta, lo primer mal de cap de la *Junta Governativa*, fou restablir la Diputació del Regne, y resignar en ella sas facultats y poders. Mes, ab tot y tant lloable esperit, se mostraren, mentrestant la campanya, sintomas que feyan veure quan anava enfondint la intoxicació causada per las ideas generals. La Junta de Navarra estigué sempre sotmesa á la Regencia de Urgel, fins al extrém increible de que per disposició d' ella, apesar del disgust dels voluntaris y de la angoixa del pays, ab gravíssima infracció dels furs y lleys, vingué á Catalunya la divisió Navarra á combatrer á las ordes del Baró de Eroles, y mes tart, en Mars de 1823 y per manament del general Carlos O'Donnell, se recullissen en la frontera francesa, dexant indefensa á sa patria, quinas fertils campinyas de la Ribera foren bárbarament malmesas en una incursió de Pells Rojas que practicá 'l célebre *Chapalangarra*. ¡Ya 's veu, la causa real, que no la dels furs, exigia aquest moviment extratègich: heus aquí, 'l primer dels terribles, pero merescuts cástichs, qce han sobrevingut á Navarra, per haver trahit las banderas eternament lligitimas y eternament preferents de sa autonomia nacional.

Ferrán VII restablí 'ls furs, pero l' ingratisim y mal rey, indigne centre del fervent amor de milions d' espanyols, no 's subjectá á respectarlos; cert es que convocá las Corts de 1828 y 1829, pero llurs contrafurs eran tants, tant grossos y repetits, que la diputació del Regne, en 1831, hagué de dirli en respectuosa, mes seca y ferma representació, que «sos fidelíssims navarros, se veyan, prácticament, despullats de las llibertats que 'l Rey los hi havia jurat.» Morí Ferrán VII y la inmensa majoria del pays, veyent en don Carles lo representant de las ideas tradicionals, se posá de la seva banda, lo dret foral, no obstant, estava á favor de Donya Isabel II y aquesta infelís senyora fou proclamada reyna de Navarra, ab lo nom de Isabel I, per la Diputació del regne, composta en sa majoria, de realistas. Zumalacarregi, en un bando terrible que tirava á terra tots los principis de la constitució política y civil del regne, fulminá contra 'ls diputats pena de mort y pena de confiscació de bens. Y eixa augusta corporació, darrera representant de la lligitimitat foral, despreciada dels lliberals unitaris y repugnant als realistas carlins, hagué de cedir son lloch ben abiat á la Diputació revolucionaria.

La Diputació l'legítima havia demanat, inutilment, dels primers ministres de la Reyna Gobernadora, la reunió de las Corts, com á medi de posar pau als pais, y resoldrer legalment lo plet dinastich. Mes los lliberals que 's feyan forts darrera 'ls furs en lo que á la sucesió de D. Ferrán VII pertoca en los demás punts ne prescindian; y fins los pitjor seran los lliberals navarros, com ho demostrá l' Ajuntament de Pamplona, procedint contra las ordes expressas de la Diputació, al nomenament de Procuradors que disposava 'l flamant Códich Constitucional del Sr. Martinez de la Rosa.

Mentres durá la guerra civil lluytaren á Navarra los representants de las ideas novas y 'ls de las ideas vellas: deyan los carlins que 'l restabliment dels furs vindria com conseqüencia de la cayguda del sistema lliberal, mes se portavan com si 'ls furs no existissen.

Los lliberals, pel seu cantó, s' oblidavan d' ells per complert; es més, l' any 1837, havent manifestat los poders centrals intencions de procurar l' acabament de la guerra per medi de la reintegració foral, la Diputació Provincial de Navarra demaná á las Corts generals ¡vergonyosa petició y plena de ignominia! que no 's restablissen los furs. Al costat d' aquesta tendència, propia dels lliberals exaltats ó progresistas, havia anat trayent lo cap altra tendència, moderadament fuerista que aspirava á una reintegració parcial d' aquells, que triomfá tot segit del conveni de Vergara, essent fruit d' ella la famosa ley paccionada de 18 d' Agost de 1841. Per efecte d' aquesta ley, Navarra, á truco del servey militar de quintas, ab facultat de prestarlo ab homes ó diners, á son albir, de la abolició del cárrech del virrey y de la autoritat de sas Corts privativas y tribunals de justicia; de la admissió de las lleys d' enjudiciar y organisació judicial y dels codichs civils que 's fessen, tenint en compte las institucions del payssos forals, obtingé ventatjas positivas: una plena autonomia provincial y municipal, la exemció del paper sellat, lo pago d' una contribució fisa é invariable, lo manteniment d' una Audiencia territorial y d' una Capitanía General á Pamplona, l' usar y disfrutar dels monts y pastoratjes comuns de las serras d' Andía y Urbasa y de las Bardenas, á mes d' altres beneficis de més petita importancia. Navarra, per la seva banda, ha complert, de sobras, todas las obligacions que li imposava la ley del 48; mes no l' Estat Espanyol que ha minat y falsejat sos articles sempre que li ha convingut, fent bona la insigne mala fé dels cartaginesos. Á l' ombra esllanguidora d' aquesta ley funesta que afalaga certs prosaichs sentiments de benestar material, visqué tranquila Navarra per espay de molts anys, relliscant poch á poch per la pendent de la assimilació: no obstant, hi hagué duas ocasions en que flamejá 'l foch amagat sota un tou de cendras; la una quan lo Sr. Montero Ríos suprimí la Audiencia de Pamplona. Desde las voras del Ebro al alt Pirineu, s' axecá un crit d' alarma: y aquei-

xos Governs tant arrogants ab los débils y atuhits, recularen dihent: «l' indómit poble basch, que ja creyam mort, está adormit, no 'l despertém.»

ARTUR CAMPIÓN.

SECCIÓ POLÍTICA

Com ja suposaren en altres números, lo Senat, ab tot y la independència de que preten gosar algunas vegadas, ha votat com un sol home lo desdixat projecte del Banch d' Espanya.

Entre la majoria de la Cambra hi figuren los senyors Nicolau y Paz, que no contents de votar á favor de aquella desgracia, han criticat al senyor Durán y Bas porque fiel á la seva conciencia, condempnà certa part del esmentat projecte.

Com si aquesta qüestió tingués res que veurer ab la política.

!Pobres senadors canovistas;

Condempnats á anar contra 'ls interessos del pays per por de enfadar al *ilustre jefe*.

¿Qué pot esperar donchs 'l pays y sobre tot Catalunya de gent tan *enérgica y sincera en sas conviccions* que prefereixen la amistat de 'n Cánovas á sos debers de representant del poble?

Ya fem be nosaltres de no fiarnos sols en apariencias.

Qui mes qui menos está massa corcat pera representar dignament á Catalunya.

La vehina ciutat de Tarrasa 's troba encara sense diputat, ab tot y 'l sens fi de días qu' han trascorregut desde las eleccions de representants á Corts.

Lo senyor Bosch y Labrús que 's presentá, per lo que pogués esser, per dos districtes diferents, Tarrasa y Girona, ha optat per aquest últim, per por de quedar-se á la lluna de Valencia.

Y aixó qu' avants de las eleccions prometé solemnement que optaria per Tarrasa en cas de sortir elegit pels dos districtes.

Pero 's veu que no está segur ell mateix de la validés de la seva acta y no está per bromas.

!Quins conservadors més conseqüents y més formals corren en aquestos temps de la política lliberal conservadora.

¿Com voleu que 'l poble tinga fé en vostras doctrinas, si comenseu per ensenyarli á faltar á la paraula en tantas ocasions com se os presentan?

AprenGUI d' aixó Tarrasa pera quant se trobi en altrás eleccions de diputats á Corts.

Aquesta gent que lo que busca es un acta de diputat costi 'l que costi y surti per allá hont vulgui, no es pas la que convé als interessos dels pobles treballadors y formals com Tarrasa.

Deixis donchs de conservadors *pasteleros* y liberals de estar per casa, y busqui homes capassos de sacrificar-se en be del poble que 'l honri ab sa representació verdadera.

Los politichs d' avuy día, uns y altres, no son mes que vividors mes ó menos descarats que no mereixen l' honor de que se 'ls dongui un sol vot, pera ajudar-los á enfilarse.

Lo Congr s de diputats s' ha entretingut aquestos días discutint sobre las questions de Cuba.

Y com no podia per menos, s' han reproduhit las protestas de espanyolisme y amor   la integritad de la P tria que tan bon efecte fan en boca dels causants de la seva ruina.

Perque aix  si, los polítics madrilenys podrán no preocuparse de lo que afecti   la bona marxa de la desgraciada Espanya, pero sobre tot no 'ls toqueu   Cuba.

Ja 's coneix ja 'l carinyo que tenen   aquella isla...

O sino qu' ho diguin los cubans que diuen que 'ls han fet felissos.

Ll stima que 'ls pobles no viuen solsament del carinyo dels polítics, y Cuba s' arruina cada dia m s, y cada dia m s te motiu pera aborrrir   la madrastra que li presentan los polítics madrilenyistas.

Sort en mitj de tot, que de morir   perdres, ser  al s  patri tic dels discursos parlamentaris ensalsant la santa *integritad nacional* que tanta sangre nos cuesta.

Y parlant de Cuba, no cal dir que 'ls diputats s' espantan devant del fantasma del separatisme.

Com si no compreguessin que ab sa conducta absorvent y centralisadora, son la causa de la naixensa d' aquella idea que d' altra manera no hauria germinat en los cervells dels fills de Cuba.

Si en lloch de combatrer ab tanta rabia als partidaris de la autonomia cubana estudiessin degudament las ventatjas que reportaria aquesta reforma, no 's parlaria m s de separatisme.

Pero com en lloch de *aflojar los lazos que la unen con la Madre P tria*, 'ls apretan cada dia més, no es estrany que 'ls fills de Cuba treballin pera afliuxarse 'l dogal, de la manera millor que pujan.

  M s que s' hi far , si la gent de la politica madrilenya necessita aquellas colonias pera enviar als amichs y parents pera fersi la vida!

Las Corts est n fent los últims badalls.

Y aprobant   última hora tot lo que se 'ls presenta   fi de enllestir aviat la feyna. Ja diuen be alguns peri dichs que ha pogut més la calor que 'l patriotisme.

A no ser 'l sol d' aquestos días, estarian encara discutint *niñas martirs* y dem s tonterias qu' acreditan aquestas Corts conservadoras.

Y ara desitjosos de pendrer las aguas no est n pas per embolicarse ni allargar la cosa.

Per lo qual, nosaltres, com amants del pays, havem d' alegrarnos en gran manera.

Puig aixís com   boca tancada no hi entren moscas,   Corts tancadas no hi entren projectes ruinosos.

FESTA INAUGURAL DEL «CENTRE CATAL » VILAFRANQUI. de Vilafranca del Panad s.

Pocas son las associacions catalanistas que s' han inaugurat ab tant ben peu com la que s' ha constituhit   Vilafranca del Panad s y que com anunciarem oportunament ting  lloch lo passat diumenge.

Per la curta y mal girbada resenya que estampem   continuació podrán enterarse nos-

tres abonats de la importància que revestí l'acte ab que la novella associació s'ha presentat á la vida pública, fent concebir á tots los que tingueren l'honra d'assistirhi las més falagueras esperansas, donchs lo "Centre Catalá," vilafraquí li ha de reportar grans resultats á la causa de Catalunya.

Pera concurrer á tant agradable com patriòtica festa, sortiren de Barcelona en lo tren del mitj dia los senyor don Joseph Maria Valls y Vicens, vis-president de la Lliga de Catalunya, don Joaquim Valls y Pallerola, secretari, y 'ls senyor don Ferran Alsina, don Joan Tiza, don Francisco Salvat don Enrich Rodés; don Enrich Casas y Font, don Anton Sunyol, don Narcís Verdagner y Callis, don Manel Rocamora, don Pere Muutanyola, don Jaume Fonolleda, lo representant de LO CATALANISTA y altres quals noms no recordém. En algunas estacions del trajecte s'agregaren á dits senyors, comissions de diferents estacions y una de molt numerosa del Centre Catalá de Sant Sadurn de Noya en qual estació sortiren á rebre als expedicionaris una representació del Centre Catalá Vilafraquí presidida per son Secretari don Marian Roig, fill del reputat banquer d'aquella vila don Joseph Roig y Serra.

A un quart de tres arribaren los expedicionaris á la estació de Vilafranca essent rebuts per lo President del Centre don Pere Sacases y gran número de socis y personas respectables de la vila, passant tot seguit á la Fonda del Parader de la Rambla hont foren agradablement hostatjats.

A las cinch de la tarde entraban en lo bonich Teatro Principal, hont havia de tenir lloch la festa de la inauguració del Centre. L'aspecte del espayós saló d'espectacles, convenientment adornat ab banderas catalanas y escuts de las diversas comarcas de Catalunya enllassats ab ben combinadas garlandas de flors y fullatjes, era agradabilíssim. Totas las butacas, palcos y galerias estavan ocupadas per una numerosíssima concurrencia de lo més distingit de la vila en la que hi figuraban en gran majoria las hermosas y simpáticas vilafraquinas lluhint, quasi en sa totalitat, ab lo garbo que los hi es propi, la típica y airosa mantellina blanca, contribuhint ab aixó á donar un reals y caràcter tant marcadament catalá á la festa, que fou molt celebrat per tots quants hi concorregueren.

A dos cuarts de sis passaren á ocupar sos sitials que estavan convenientment disposats en lo centre del escenari los individuos de la Junta directiva acompanyats de las autoritats y demés comissions que concorregueren al acte, ocupant la oresidencia lo primer tiuent d'alcalde don Joseph Balta que á la vegada es vis-president del Centre, qui tenia á sa dreta en representació de l'autoritat eclesiàstica al vicari de la parroquia major de Santa Maria, lo llorejat poeta y ferm catalanista mossen Angel Garriga, al senyor Comandant militar, al jefe de lo Guardia civil y al Secretari del Centre senyor Roig y á la esquerra al senyor Sacases, President del Centre y al vis-President y Secretari de la Lliga de Catalunya.

Una vegada acomodats en sos respectius llochs tots los senyors que formavan la comitiva, s'aixecá lo senyor Balta y ab un breu y patriòtic parlament explicá á la concurrencia l'objecte del acte que s'anava celebrar y la trascendencia é importància que per Vilafranca tenia la fundació del Centre Catalá, puig, com digué molt bé: "Tots hem d'ésser ben catalans y aixó convé per la prosperitat de la pátria y d'aquesta vila." Los conceptes entusiastas y patriòtics emesos per lo senyor Baltá ab lo caràcter de primera autoritat local que en aquell acte representava, foren agradablement escoltats per la numerosa concurrencia que omplia lo saló que 'ls saludá ab un nutrit y prolongat aplauso.

Acte seguit lo president del Centre don Pere Sacases doná lectura á un extens y ben

escrit discurs, qual treball que fou aplaudit en gran manera, pensém publicar en una de nostras próximas edicions. També feren us de la paraula pronunciant brillants y entusiastas discursos Mossen Angel Garriga, don Joseph M.ª Valls y Vicens, en representació de la lliga de Catalunya; don Antoni Sunyol, per delegació de la unió catalanista; don Pere Muntanyola, del Centre escolar Catalanista; don Ferran Alsina, en representació de la Associació de Propaganda, y don Narcís Verdager y Callís, com á president del Foment Gatalanista y director de *La Veu de Catalunya*; posant fi al acte lo secretari del centre don Mariano Roig quellegí una ben escrita memoria, aixecantse la sessió á dos quarts de vuyt.

Tots los oradors foren atentment escoltats é interromputs ab frecuencia per l' entusiasme y repetits aplausos dels números auditori, que sortí agradablement impresionat de un acte de tanta transcendencia pera 'l pervindre de Vilafranca y del que 'n guardarán eterna memoria.

A la sortida de la inaugural forem atentment convidats á visitar l' hospital de Sant Francesch actualment en restauració, degut á la munificencia d' un bon vilafranquí; després la magnífica parroquia de Santa Maria al costat de la cual s' hi aixeca l' historich palau dels reys d' Aragó, avuy propietat y morada del mencionat don Joseph Baltá qui ha donat bona prova de son ferm carinyo en vers las cosas de la terra, portant á cap la complerta restauració de tant important edifici acte aquest per cert ben honrós y que li meresqué las més corals felicitacions de tots los que allí se trovan congregats per la sua delicada atenció y la de sa virtuosa y simpática esposa.

A la nit, com á complement de la festa, pera celebrar la inauguració del Centre y en obsequi 'ls catalanistas que á ella concorregueren, tingué lloch en lo magnífich teatro del Tívoli un espléndit festival representantse per una notable companyia d' aficionats, lo conegut dramá catalá *Las Joyas de la Roser* y la bonica pesa *Tal hi va que no s' ho creu* en qual execussió 's distingiren tots quants hi prengeren part.

En los intermedis y en los espayosos jardins que rodejan lo teatro se dispará un bonich castell de fochs y 'l coro de Panadés acompanyat per una numerosa orquesta; entoná ab ajust, los populars "Nets dels Almogávvers," y los "Xiquets de Vall," acabant la festa, que resultá molt agradable y animada, puig la concurrencia era extraordinaria, á dos quarts de duas de la matinada.

Aquesta es en resúm la brillant y espléndida festa ab que inaugurá sa tasca lo "Centre Catalá Vilafranquí," restantnos sols felicitar als socis per son acert y per lo sa patriotisme ab que defensen los sagrats drets y llibertats de Catalunya.

EN LA MORT DEL REY JOAN II D' ARAGÓ (1)

A ARTUR CAMPION

Lo ters cop que 'l gall cantava
va morir lo rey Joan.
Caballers y cleresía
se 'l miraren ab esglay;
las damas ni se 'l miraren
fugint com d' un empestat.
Germans meus de Catalunya,
de Navarra 'ls meus germans,
no reseu per la seva ánima

que al infern está cremant.

Sense rebre 'l pá de vida
s' ha ben mort lo castellá,
qu' al sentírsel en la boca
va escupirlo renegant.
—¿Senyor rey, que feu vos ara?
¡Qu' es Jesús sacramentat!—
Lo mal rey rigué entre 'ls llabis,

y ab la estola 'ls va aixugar.
Y allà als vidres va sentirse
com trucava Satanás.

Sobre 'l llit hi há sas despullas:
ningú las gosa á tocar.
De gayrell lo llensol penja;
fins mitj ventre es descotxat;
sobre 'l pit que á claps negreja
las mans hi té com á cranchs;
guayta un uyal entre 'ls llabis,
té un ull clós, l' altre badat;
l' ull badat rebot en fora
blanch y vert com de gripau.

Obriu portas y finestras
per las vilas y ciutats:
lo vell drach ja no té urpas.
Una corda llarga, llarga,
una corda y á enterral.
hont tothom hi posi má,
grans y xichs, tota la terra,
de Ponent y de Llevant.
Per tirar d' aquesta corda
fins los morts s' han d' aixecar!

¿Hont durém lo seu cadavre!?
¿Hont durém lo condemnat!?
A Poblet ni may qu' arribi
que las voltas s' ajeurán.
No 'l portem á cap ermita,
ni 'l pujem á Montserrat,
que 'ls penyals tremolarian,
y la Verge ab son Infant,
per no véurel á la vora,
deixaria als catalans.

No 'l fiquém dins d' una caixa
ni l' entrem á cap fossar.
Si 'l colguem á dintre terra,
llops y gossos l' entreurán;
si 'l penjém dalt d' una forca
los espays empestará;
si 'l llensém dintre las onas,
hi haurá sempre tempestat;
si esventem las sevas cendras,
los estels s' apagarán.

Germans meus de Catalunya,
de Navarra 'ls meus germans,
má á la corda y lluny de casa,
má á la corda y endevant.
De son coll penji la copa
que al trist Cárles va matar,
y las claus d' hont se podria
nostre Jaume 'l Desdixat,
y 'l segell y la corona
que son pare 'ns va robar.

Y á Castella terra endintre!
¡Bon profit qui l' infantá!
Y hont no plou ni creixen herbas
deixem sol al condemnat.
Que li cantin las absoltas
los mals vents desenfrenats,
y 'l cubreixi com mortalla
lo llagost que 's mor de fam.
Y si gosa per ell pegui
fra Vicens, que 'l va portar.

ÀNGEL GUIMERÀ.

Maig, de 1891.

(1) Poesía llegida en la vetllada aniversari del «Centre Català» de Sabadell.

Los nacionalistas gallegos han celebrat ja los Jochs Florals que tenían anunciat verificar en la ciutat de Tuy.

Aquest acte que demostra una vegada més á las moltas que ho tenen ja acreditat los bons fills de Galicia, l' esperit verament regionalista de que 'ls troban provehits, ha tingut gran resonancia, poguentse calificar de notable baix tots conceptes.

Es de grans esperansas pera 'l peívirndre, la energia y virilitat ab que la anyoradisa Galicia ha entrat per lo camí de las reivindicacions; al mateix temps qu' es molt consolador pera nosaltres, bon xich avessats á desenganys per part dels fills bordisenchs de casa nostra, veurer com las altres regioas, y Galicia en primer terme, s' afanya á enlayrar la bandera regionalista, sota quals plechs hem de trobarnos junts y agermanats, per hora no molt llunyana.

La Concordia de Vigo, periódich imparcial, fa una extensa resenya de la festa dels Jochs Florals darrerament celebrats, del qual no reproduhim los següents párrafos:

"Hi ha que reconeixen que la festa literaria (la dels Jochs Florals) ha sigut pot ser y sense pot ser, lo millor atretiu que ha ofert aquest any la ciutat de Tuy.,"

"En lo escenari, en qual centre hi havia un cuadro alegórich del renaixement literari de Galicia, hi prengueren assiento los mantenedors senyors Murguia, Brañas, Cabeza Leon, Dominguez y Herba; los representants dels comités regionalistas de Lugo, Pontevedra y Vigo, senyors Mosquera Padin, Mestre, Varela y Requejo, las principals autoritats de Tuy y significadas personas de la localitat.,"

"Lo primer tinent d' alcalde senyor Areses, acompanyant de dos regidors y 'ls macers, ocupá 'l lloch de preferencia, com també l' administrador de *Consello de Valença*. Estavan representats lo Centro Gallego de la Habana pel senyor Parrio y *El Eco de Galicia*, important revista gallega de la isla, per lo senyor Castiñeira. La sala al comensarse l' acte, á dos cuarts de quatre de la tarde, oferia un hermós cop de vista.,"

"Al aixecarse lo teló la orquesta feu sentir algunas tonadas populars gallegas, declarant tot seguit oberta la festa lo representant del Ajuntament senyor Areses.,"

"Lo sacerdot senyor Lago, en nom de la Junta Regionalista de Tuy, pronunciá un curt discurs encaminat á ponderar las excelencias del idioma gallego. Sas eruditas madifestacions semblaren oportuníssimas y elocuentes.,"

"Al aixecarse lo senyor Murguia fou saludat ab una salva d' aplausos. Lo treball del president del Consistori, l' ilustre historiador gallego, es, com tots los seus, notabilíssim y digne de la fama de pensador de que disfruta. Se felicitá del renaixement literari de la petita pátria, estudiant la historia pera deduhirne la existencia d' una literatura gallega independent y propia, distintiva de la castellana per son sentiment y sas cualitats purament efectivas. Lo senyor Murguia, recullint las declaracions fetas fa pochs dias per lo senyor Castelar en lo Congrós sobre 'l regionalisme, y sense desconèixer los mereixements que adornan al ilustre patrici, troná contra l' unitarisme absorbent y contra 'l poder centralista, al que declará ferma oposició y empassá pera un terme relatiuament curt.

Lo secretari del Consistori, don Salvador Cabezas de Leon, catedràtic de la Facultat de Dret en la universitat de Santiago, llegí la corresponent memoria que contenia 'l veredict del jurat que fou escoltada ab molt gust.,"

Tot seguit so llegiren los noms dels poetas premiats. Guanyá la Flor Natural don Eladi Rodriguez, director del diari: *La Montaña* de la Coruña, ab sa poesia *Desperta*, lema *Pátria, Fides, Amor*. Es una composició, segons paraulas del Jurat, "plena de ruda armonia, per lo foch patriótic que la inspira y per los alts conceptes en ella expressats en correctes versos d' onze sílabas.,"

Elegí Reyna de la Festa, á la senyoreta donya Pilar Diaz Carpentero, d' una coneguda familia de Tuy, y que vestint un elegant traje blanch passá á ocupar lo silló presidencial guardat per los macers del Ajuntament.

La poesia, que fou llegida valentament per lo senyor Brañas arrancá á la concurrencia entrepitosos aplausos.

Guanyaren los demés premis: lo Ram de roure, don Martí Diaz Spuch, advocat de Tuy ab son cant históric *O derradeiro trovador*; la viola d' or y argent, don Joan Barcia Caballero, de Santiago, ab sa poesia *Bretemas*; y 'ls extraordinaris donya Filomena Dato Murnais, de Orense, ab *El gaitero de Gijon*, y lo pintor corunyes Urbá Gonzalez ab sa comedia *Amor y meigueria*.

Pronunciá 'l discurs de gracias lo senyor Brañas que causá gran impressió al públich per la delicadíssima manera de dir que te lo eloquent catedrátich de Santiago.

Se sortejaren las ciutats de Galicia pera saber ahont han de celebrarse los vinents Jochs Florals, la Reyna de la Festa tragué una papeleta de la urna en que hi havia 'ls noms d' aquéllas, resultant ser la de la Coruña.

Foren cremats los plechs que contenián los noms dels autors no premiats y 'l representant del municipi declará tancada la festa dels Jochs Florals de 1891.

Als trossos que hem transcrit del expressat pariódich y als datos que n' hem extret, hem de afegirhi la nota final que ell califica de *Nostra impressió*.

Diu aixís:

"Lo acte resultá de gran serietat, causant excelenta impressió en la concurrencia que assistí al colisseu. Contra lo natural temor, s' escorregué sens cap monotonia. No cal que manifestém que revestí un caràcter marcadament regional. La música, los discursos, las poesías, tot fou gallego.,,

"L' auditori va estar ideutificat del tot ab lo esperit de la festa. Silenciós durant los discursos y la lectura d' algunas poesías, sols de cuan en cuan era interromput aquell reculliment per la explosió dels aplausos. Al contrari la lectura d' alguns trossos de la comedia, molt ben llegits pel senyor Brañas, feu esclatar diferentas vegadas la rialla del auditori, que celebrava 'ls acudits de que está ple aquell graciosíssim diálech.,,

A continuació *La Concordia* de Vigo, esmentant lo fet de que no s' assemblés lo llenguatge empleat en los diversos travalls, ne deduheix que en lo idioma gallego hi existeix una anarquía filològica, y aconsella als regionalistas de sa terra que pensin en la unificació del llenguatge.

Y acabá dient:

"La festa, creyém nosaltres, tindrà gran resonancia en Galicia.,,

Tal resultá la festa de las lletras gallegas que de tant bons y profitosos resultats ha de ser pera arribar al terme desitjat per los bons fills d' aquella nobilíssima terra, als quals enviém la nostra més entusiasta felicitació.

NOVAS

Solemnitat é importancia revesteixen com saben nostres amichs, totas las funciones, vetlladas y demás actes que la *Academia Católica* celebra, dels quals nos honrém al donarne compte sempre que d' alguns d' ells se tracti, aixís donchs, no podem excusarnos de ferho en lo present número, respecte d' unas funciones que los noys de la secció de Sant Lluís de dita *Academia*, donaren en un teatret colocat en lo saló d' actes de la mateixa, en los dias 4 y 5 del corrent.

Com á vía d' introducció, nostre estimat compatriici lo Dr. Sardá y Salvany, pujá á la tribuna y feu un petit discurs, pero important y ben compaginat com tot lo seu, sobre lo que había de ser aquell teatre que en aquell dia se estrenava, qual fi son los lemas estampats en lo mateix, *Propaganda católica*, *Honesto recreo*. Abstenintnos de fer cap comentari sobre lo discurs del Dr. Feliu, per pràvarnosho la falta d' espay, passem á dir que en los esmentats dias se representá *La vocación de S. Luís* y *De gorras*, tant en lo drama, com en lo sainete, los novells artistes mereixeren los aplausos del públich, per lo be que se portaren en lo desempenyo de sos respectius papers.

Ditas funcions se verificarán á benefici de la secció catequística, que tants beneficis reporta á nostra població, puig reuneixen á un sinnúmero de noys, que d' altre manera se 'ls veuria divagar per los carrers, aprenent lo mal y fentne al mateix temps.

Continuhin los socis de la *Academia* en lo camí comensat, tenint la seguretat que tart ó dejorn veurán la recompensa de sos innumerables trevalls y sacrificis.

Rebin al mateix temps los dits socis y especialment los de la secció de la catequística, nostra humil enhorabona, tant per los beneficis que reportan á la societat, ensenyant los principis de nostre doctrina cristiana als ignorants de la mateixa, com també per los bons ratos que nos proporcionan ab aquestas honestas é instructivas diversions, donchs á ellas si pot acudir sens cap recel, ab la convicció de que los pares hi poden portar á sas fillas, ahont sols lo be hi poden aprendre.

No cal dir que l' elegant y espayós saló de l' *Academia* se vejé plé de gom á gom, en lo que hi tinguerem lloch de veurhi á las principals families d' aquesta ciutat.

Com prometerem, comensem ab lo present á publicar, íntegres las profitosas conferencias que doná en la "Lliga de Catalunya," de Barcelona l' entusiasta regionalista navarro D. Artur Campion, las quals nos ha facilitat nostre valen company "La Veu de Catalunya,".

La Cofradia de Ntra. Sra. del Carme de la iglesia parroquial de Sant Félix obsequiará á sa Patrona ab los cults següents:

Dijous 16, festa de Ntra. Sra. del Carme, á las deu solemne Ofici á tota orquesta, ocupant la cátedra del Esperit Sant lo Rvnt. P. Jaume Torres, de las Escuelas Pías. A las dotze Missa resada. A las quatre de la tarde, y també després d' acabada la funció de nit, en lo propi altar de Ntra. Sra. del Carme, se posará 'l Sant Escapulari á tots los fiels que ho desitjin. A las set y quart després del reso del Sant Rosari, Trisagi Mariano per la Escolanía, baix la direcció del mestre de Capella don Joseph Plans, després sermó per lo Rvnt. P. Joan Vilá, Escolapi.

Divendres 17, comensará la devota Novena, que continuará tots los dias durant la Missa de las sis y mitja la que se aplicará per l' etern descans de las ánimas dels confreres difunts,

L' Excm. Sr. Ministre d' Estat ha remés á nostra Cambra de Comers, copia de la Real Orde circulada al Cos Consular facilitant al comers nacional la realisació de sos crèdits duptosos y no duptosos en l' extranger, y molt particularment en las Américas. Al efecte acompanya exemplars de las fullas de reclamació.

Per dita Real Orde venent los Consuls obligats á facilitar á tota classe de comerciants quantas noticias y referencias necessitan del Comers de sas respectivas plassas, aixís com á gestionar ab cobro de crèdits, ja amistosament ja judicialment, ab arreglo á las cláusulas de la citada Real Orde.

Los comerciants poden dirigirse á los Consuls directament ó per mediació del Ministeri d' Estat, y á Ultramar per mediació del Gobernador General.

Se troba malalt l' Excm. Sr. D. Víctor Balaguer. Li desitjem un prompte y segur restabliment.

Ha resultat elegit per unanimitat President de la Junta Directiva del *Ateneo Sabadellés* nostre distingit amic y company, D. Antoni Cirera y Campdepadrós.

Felicitém als socis del *Ateneo* per la bona elecció.

Ha pres possessió del càrrech de Jefe de policia D. Pere Matas Rifé (a) *Gori*, que ja havia en altrs épocas desempenyat dit càrrech Per tal motiu ha cessat en lo desempenyo del mateix D. Domingo Bonet.

Repartits los càrrechs per lo president D. Antoni Cirera Campdepadrós, ha quedat constituïda la nova Junta del *Ateneo Sabadellés* en la forma següent:

D. Miquel Pi y Blasco, Vis-president.—D. Joan Vila, Contador.—D. Joseph Marcet, Tresorer.—D. Joseph Carreras, Secretari.—D. Vicents Sampere, Bibliotecari.—D. Joan Claret y D. Pere Roca, Vocals.

Ha sigut nomenat vis-rector de la Universitat Literaria de Barcelona lo doctor don Joaquim Rubió y Ors, degà de la facultat de filosofia y lletres.

Diu *L' Olotí*:

"Participem á nostres apreciats lectors que está acabada l' impressió del tomet que conté los discursos y composicions premiadas en lo primer Certamen Literari que varem celebrar en la passada Festa Major. Aquesta setmana se passarà per lo Conserge un exemplar al domicili de cada senyor Adjunt. Los que sían de fora, y si hagués algú de la vila que no 'l rebia podrán servirse nombrar á persona de la present pera que lo passi á recullir en casa del senyor Secretari del Centre, D. Joseph M.ª Basil.,

Los felibres parisienchs se 'n han emportat xaseo aquest any: han nomenat president del Jochs Florals á Mr. Renan y son discurs ha sigut quasi una burla. Aixís anirán aprenent á fer aquestas cosas com se dehuen.

Diu la revista *Lou Felibrige*:

"Lo Doctor Koschwitz, que estigué hi ha algun temps en nostra terra per estudiarne la llengua, sigué nomenat president de la secció de filologia en lo congres científich internacional celebrat de poch á París, é hi parlá ab sa competencia y autoritat de la importancia del estudi dels dialectes del Mitjorn per la historia de la llengua francesa. Lo senyor Koschwitz, treballa en la obra de sa Crestomatia de la llengua d' Oc, ahont cada un de nostres dialectes hi será estudiat fonèticament y gramaticalment, ab nombrosas nostras de la parla popular y del llenguatge literari.,

S' assegura que á no tardar quedarà constituït en Sitges un Centre Catalá, pera 'l qual conta aquella vila ab numerosos y bons elements.

Ab gran aflluencia de forasters y ab tota pompa y esplendor s' ha celebrat aquest any la festa major de la vehina Tarrassa.

Una de las cosas que més hi ha influït ha sigut la Exposició ó Concurs Agrícola que s'hi ha celebrat, y que ha contribuït á donar lluhiment á las passadas festas, haventhi per tal motiu assistit las primeras autoritats de la Provincia.

Las provas prácticas de l' arada foren presenciadas per los individuos del Jurat, bon número de socis del Institut Agrícola y varis agricultors invitats al acte. Lo terreno escullit es un camp de blat segat de poch, argilós, per lo qual permet apreciar lo mérit dels instruments. En lo concurs d' aradas se probá en lo matí del dimars la gran arada pera labors de desfondo del propietari de aquesta ciutat senyor Fontanet, construhida á Beziers. Está tirada per duas cavalleries y la tracció s' efectua per medi d' un gros cable de filferro. Es de reya fixa y funciona per lo tant en una sola direcció. Está provehida d' antetren de rodas desiguals. Sa labor alcanza la profunditat de 60 centímetros y com treballava sense gavineta per no haverla portat de Sabadell á Tarrasa, torná á funcionar lo divendres pera que la proba fos complerta y pugui apreciarse exactament lo que aquesta arada profundisa. Estigué funcionant durant tot lo matí. Se probá també altra arada, del senyor Casanovas. Obrí un solch de 30 centímetros de profunditat per 35 d' ample. Tarrassa.

Una de las instalacions que més agradan, es la de la subdelegació de Sabadell. Forma una alta torre coronada per una hermosa bandera. En aquesta instalació s' exhibeix un rich surtit de tot lo que la nostra comarca produheix.

Los senyors Molina y Molina presentant en sas instalacions un bon conjunt de sofres y sulfat de coure.

També devém donar compte del imponent acte ab què se inaugurá l' *Ateneo* en dita ciutat, y que fou una de las notas més sortints de las passadas festas.

Hi assistiren los senyors poetas y escriptors que formaran part del Jurat calificador del Certamen literari verificat l' any prop-passat, los quals ab sos treballs contribuïren á donar més esplendor al acte. Entre 'ls tants devem fer menció del senyor Roca y Roca que dirigí (en castellá) un improvisat discurs á la concurrència, tractant á grans rasgos la qüestió social; lo diputat provincial senyor don E. Vidal y Valenciano, llegí duas de sas inspiradas poesías, lo senyor Capmany ne llegí una del inspirat poeta don Angel Guimerá, y lo senyor Roca altre del llorejat poeta senyor Apeles Mestres.

Pronunciaren discursos á més d' altres poesías llegidas per socis de dit *Ateneo*, los senyors Ventalló, Campos, Soler y Palet y altres, quals noms sentim de recordar resumint ab eloquentparaula lo Diputat Provincial per aquell districte, don Alfons Sala.

En conjunt la festa major d' enguany ha estat á l' altura que li corresponent á la treballadora é industrial Tarrasa.

Per R. O. s' ha concedit una subvenció de 3.000 pessetas pera atendre als gastos y sosteniment de la escola d' arts y oficis de Tarrassa.

Hem rebut un prospecte del *Bulletí del Centre Excursionista de Catalunya*, que substituirá los que publicavam l' *Associació Catalanista d' excursions científicas*, y la *Asso, ciació d' excursions catalana*, que com ja anunciarem abduas respectables associacions se fusionaren baix lo títol de *Centre Excursionista de Catalunya*.

Segons noticias se prepara pera al dia 25 dels corrents, la vetllada inaugural de la

Agrupació Regionalista de Tarrassa, pera qual acte han sigut convidats á pendrehi part los més distingits propagandistas y literats de Catalunya.

Es de suposar que l' acte revestirà gran importancia, y que será de resultats profitosos pera la causa de la pàtria.

Copíem de nostre estimat colega *La Renaixensa*:

Segons diuen noticias bastant bonas de Madrit, lo senyor Cánovas del Castillo se queixá al senyor Girona de que molts dels conservadors haguessin fet una enérgica oposició, al projecte del ministre d' Hisenda, relatiu al augment de la circulació fiduciaria, á lo que 'l senyor Girona li contestá que 'l projecte era tant dolent, que ningú podia apoyarlo sèriament.

Saben quina fou la defensa, quedel projecte feu lo senyor Cánovas, lo President del Consell de ministres, en persona? Donchs contestá, *que ell no hi entén en cuestiones de números*, y que semblants assumptos los deixa á la iniciativa del ministre d' Hisenda. Certament que no necessitavam que 'l senyor Cánovas ho digués, pera sapiguer que no hi entén res en cuestiones econòmicas: pero en cambi, encara que ni ell ho digui, ni ningú li digui, á ell, també sabem que un President del Consell de ministres té obligació d' enténdrehi, y que es una pobre excusa arruinar al pais y abocarlo á una catástrofe tremenda, sols perquè no hi entén cuestiones de números.....

La Unión Vascongada, abogant per la unió dels vaschs y dels navarros, escriu en un magnífich article aquestos bonichs párrafos:

"Navarros, alavesos, viscahins y guipuscoans, tenim un mateix origen, unas mateixas costums, una mateixa llengua y una aspiració comuna..

"Tot quant tendeixi á extrenyer aquestos brassos de fraternitat que 'ns uneixen, deu ser mereixedor de calorós aplauso.

"L' oblit de la historia y de la tradició fa caurer als pobles en atonia moral que disolt sas energías y vitalitats. Las naciones no 's edifican sense fonaments ni ab subjecció al capritxo del primer ideólech que vulga senyalar á son albir las fronteras y dividir l' interior en las provincias ó departaments que á ell li donga la gana y teóricament puga semblar bons.

"La comunitat d' origen, la comunitat de llengua, la comunitat de gloria, la comunitat d' aspiracions, son base ferma é inquebrantable per la organizació d' un gran poble..

Lo ilustre pare Fita arribará dintre de poch á Barcelona ab objecte de continuar la compilació de documents relatius á las Corts de Catalunya que ha de publicar la Real Academia de la Historia.

Després d' uns brillants exercicis ha rebut en Barcelona lo títol d' arquitecte ab la calificació de sobresalient, nostre bon amich l' entusiasta catalanista y llorejat escriptor don Josep Puig y Cadafalch.

Rebi una coral enhorabona.